

ВАЗОРАТИ ФАРҲАНГИ ҶУМҲУРИИ ТОҶИКИСТОН
Пажӯҳишгоҳи илмӣ-тадқиқотии фарҳанг ва иттилоот
MINISTRY OF CULTURE OF THE REPUBLIC OF TAJIKISTAN
Research Institute of Culture and Information

ФЕҲРИСТИ МИЛЛИИ
МЕРОСИ ФАРҲАНГИ ҒАЙРИМОДДӢ

NATIONAL INVENTORY LIST OF INTANGIBLE
CULTURAL HERITAGE

Зери назари Шариф Комилзода
Мураттиб Дилшод Раҳимӣ

Under supervision of Sharif Komilzoda
Editor-in-Chief Dilshod Rahimi

Душанбе: «Аржанг»
2018

ПЕШГУФТОР

жумхурии Тоҷикистон яке аз кишварҳои мутамадини ҷаҳон буда, дорои фарҳанги пурғановати моддию ғайримоддӣ мебошад. Истиқлолияти давлатии жумхурии Тоҷикистон ҷиҳати рушди соҳаҳои илму фарҳанг, маориф, санъат, муассисаҳои давлатию ғайридавлатии кишвар шароиту имкониятҳои ҳамҷониба ба вучуд овард, то ки дар муаррифии илму фарҳанг ва адаби миллати тоҷик қорҳои беназир сурат бигиранд.

Соли 2003 Конвенсияи ЮНЕСКО оид ба Ҳифзи мероси фарҳангии ғайримоддӣ қабул шуд ва то ба имрӯз мамлакатҳои зиёде, аз ҷумла Тоҷикистон (с. 2010) шомили он гашта, тибқи дастури ин Конвенсия (Қисми 3, моддаи 12) феҳристҳои миллии кишварҳои худро тартибу таҳия кардаанд. Яке аз талаботи номинатсияҳои ҳифзи мероси фарҳангии ғайримоддӣ ЮНЕСКО пеш аз ҳама мавҷуд будани феҳристи миллии ва сабт будани унсури матлуби фарҳангӣ дар он мебошад. Дар жумхурии Тоҷикистон нусхаи аввалини “Феҳристи миллии мероси фарҳангии ғайримоддӣ халқи тоҷик” соли 2013 тартиб дода шуд, ки он 48 унсуро дар бар мегирифт. Яке аз шартҳои феҳристсозӣ, мутобиқи Конвенсияи мазкур, дар ин аст, ки феҳрист бояд мунтазам таҷдид шавад. Соли 2014 нусхаи нисбатан васеътари он аз ҷониби фарҳангшиносон, мардумшиносон ва дигар мутахассисони Пажӯҳишгоҳи илмӣ-тадқиқотии фарҳанг ва иттилоот (ПИТФИ) тартиб дода шуд. Он фарогири 286 унсури фарҳангии ғайримоддӣ халқи тоҷик буда, сохтори феҳристи такмилёфта низ аз феҳристи нахустин фарқ мекард. Пас аз ду сол (2016) “Феҳристи миллии мероси фарҳангии ғайримоддӣ” боз танзиму такмил шуд, ки аз 515 унсури фарҳангии маънавии тоҷик иборат буд.

Инак ду сол сипарӣ гашту нусхаи такмилёфтаи Феҳрист омода шуд. Дар он баъзе тағйиротҳо ба вучуд омаданд, унсурҳои, ки мазмунан як буда, бо ду ном сабт гашта буданд, пас аз таҳқиқот аз Феҳрист хориҷ гаштанд. Инчунин баъзе унсурҳои, ки дигар фаъол нестанд, низ аз Феҳрист берун карда шуданд. Ба ҷойи онҳо унсурҳои тозаи ба қайд гирифташуда вориди Феҳристи миллии мероси фарҳангии ғайримоддӣ халқи тоҷик шуданд. Такмил дар асоси маводи инвентаризатсионии хангоми экспедитсияҳои мардумшиносӣ ва санъатшиносӣ қормандони ПИТФИ гирдоваришуда сурат гирифтааст. Дар муқамал намудани он мутахассисон аз ПИТФИ, Академияи илмҳо ва муассисаҳои дигари фарҳангӣ ширкат намуда, дар маҷлиси гурӯҳи қорӣ, сипас дар ҷаласаи Шӯрои илмии Пажӯҳишгоҳи мазкур бо иштироки олимон, аҳли фарҳанг, намоёнҳои касбу ҳунарҳои гуногун баррасӣ гашта, баъзе эроду пешниҳодҳо ба назар гирифта шудаанд.

Феҳристи такмилёфтаи мероси фарҳангии ғайримоддӣ аз бахшҳои зерин иборат мебошад:

- Бахши 1. Анъанаи шифохӣ – А000 (29 унсур).
- Бахши 2. Ҳунарҳои иҷроӣ – В000 (103 унсур).
- Бахши 3. Ҷашну маросимҳо – С000 (47 унсур).
- Бахши 4. Расму одатҳо, таҷрибаҳои иҷтимоӣ – D000 (20 унсур).
- Бахши 5. Касбу ҳунарҳо – E000 (105 унсур).

Баҳши 6. Хӯроқҳои миллӣ – F000 (147 унсур).

Баҳши 7. Варзиши суннатӣ ва бозиҳои бачагона – G000 (82 унсур).

Ҳар як намунаи фарҳанги ғайримоддӣ дар Феҳрист мувофиқи бахшҳои рақамгузори шудааст, чунончи, шумораи афсона “A001” мебошад. Дар идома номи унсур (бо муродифҳояш) зикр шуда, тавсифи мухтасари унсур оварда мешавад. Баъд аз он соли ба Феҳрист ворид шудани унсур қайд гардидааст. Сипас маҳалли густариш, дар кадом ноҳияву вилоят ва шаҳрҳо маъмул будани унсури матлуб зикр ёфтаанд. Дар сутуни панҷуми Феҳрист вазъи имрӯзаи унсури фарҳангӣ, ки он дар кадом ҳолат қарор дорад: ғаёл, нимғаёл, дар ҳолати азбайравӣ ва ғайра ишора шудааст. Ниҳоят дар сутуни ҳафтум манобеи чопии марбут ба унсур ишора оварда мешавад. Шарҳи мухтасари унсурҳо, ки дар сутуни сеюм дарҷ гардидаанд, дар асоси маълумоти аз экспедитсияҳои мардумшиносӣ ва санҷатшиносӣ гирдоваришуда таълиф гаштаанд. Инчунин мураттибон дар шарҳи баъзе унсурҳо аз асарҳои фолклоршиносӣ этнографӣ ва аз донишномаҳои чун “Энсиклопедияи миллии тоҷик” (ҷ.1, 2, 3), “Донишномаи фарҳанги мардуми тоҷик” (ҷ.1,2), “Энсиклопедияи адабиёт ва санҷат” (дар се ҷилд) ва монанди инҳо баҳрабардорӣ кардаанд. Феҳрист дар ҳамин шакл **533** номгӯйи намунаҳои фарҳанги ғайримоддиро аз ҳудуди Тоҷикистон дар бар мегирад.

Маводи бахшҳо аз ҷониби мутахассисони зерин гирдоварӣ ва таҳия шудаанд: баҳши “Анъанаи шиғоҳӣ” – Раҳимӣ Д., “Ҳунарҳои иҷроӣ” – Қличева Н., Зубайдов А. Обидпур Ҷ., “Чашну маросимҳо” – Аминов А., Холмуродов З., “Расму одатҳо, таҷрибаҳои иҷтимоӣ” – Раҳимӣ Д., “Қасбу ҳунарҳо” – Холмуродов З., Носирова Л., Муродов М., Раҳимӣ Д., “Хӯроқҳои миллӣ” – Бердиева Ш., Раҳимӣ Д., Ниёзова М., Каримова Г., Раҳимӣ Д. ва “Варзиши суннатӣ ва бозиҳои бачагона” – Раҳимӣ Д.

Бояд гуфт, ки ҳанӯз ҳам унсурҳои зиёди фарҳанги маънавии халқи тоҷик пурра ва ё ба дараҷаи кофӣ омӯхта нашудаанд. Умедворем, ки дар раванди тақмили таҷдид дар оянда шумораи бештари намунаҳои фарҳанги ғайримоддӣ халқи тоҷик аз ҷониби муҳаққиқон мавриди омӯзиш қарор гирифта, ба Феҳристи миллӣ роҳ меёбанд.

Феҳристи тақмилёфта барои ҳифзи мероси фарҳангии ғайримоддӣ дар ҳудуди кишвар, инвентаризатсияи унсурҳо, таҳқиқоти илмӣ, таҳияи номинатсияҳо ҷиҳати пешниҳод кардан ба рӯйхатҳои ЮНЕСКО, таълиф ва густариши намунаҳои фарҳангӣ ва ба таҳкими ҳувияти миллӣ замина мусоидат хоҳад кард.

ФЕХРИСТИ МИЛЛИИ МЕРОСИ ФАРҶАНГИ ҒАЙРИМОДДИ
Баҳши 1. – Ањанаи шифохӣ (А000)

№ Р/Т	Номи унсур ва истилоҳоти дигар	Тавсифи мухтасар	Соли сабт дар феҳрист	Маҳалли густириш	Вазъи имрӯзаи унсур	Адабиёт
А001	АФСОНА, <i>қисса, шӯғ</i>	Жанри ҳамосавии фолклори тоҷик. Як навъ хикояҳои насри шифохӣ, ки мазмунҳои рамзию тамсилӣ, сеҳромезӣ ва саргузаштию маишӣ доранд ва бунёди сужети онҳоро ҳодисаҳои бофтаю ҳаёли ва тасвирҳои фантастикию ғайримуқаррарӣ ташкил медиҳанд. Афсона навъҳои тамсилӣ, сеҳромез ва маишӣ-ичтимоӣ дорад.	2013	Саросари кишвар	Фаъол	1. Амонов Р. Очерки эҷодиёти даҳанакии Кӯлоб. – Д., 1963. 2. Раҳмонӣ Р. Афсона ва жанрҳои дигари насри шифохӣ. – Д., 1999. 3. Раҳимов Д. Фолклори тоҷик. – Д., 2009.
А002	АЛЛА, <i>лалайик</i>	Суруди навозишӣ, ки ҳангоми ҳобонидани тифл аз тарафи модар, модаркалон ва ё ягон шахси наздик ҳонда мешавад. Мазмуни сурудҳои алла аз орзуву омоли модар, тавсиф ва меҳрубонии тифл иборат мебошад.	2013	Саросари кишвар	Фаъол	1. Алла, чонам, аллаё / маҷмӯаи фолклорӣ / мураттибон Б. Шермухаммадиён, Д.Обидзода. – Д., 1993.
А003	АШЎЛА, <i>тарона</i>	Жанри хурди манзуми фолклори тоҷик. Он аз чор мисраъи кӯтоҳ таркиб ёфта, асосан дар вазни хичой эҷод карда мешавад. Мисраъҳои ашӯла назар ба байту рубой хеле кӯтоҳанд. Ашӯла истилоҳи халқист ва гуяндаи онро “ашӯлачӣ” меноманд. Дар илми фолклоршиносӣ ба ҷойи “ашӯла” истилоҳи “тарона” қорбурд дорад.	2014	Вилояти Суғд	Нимфаъол	1. Амонов Р. Лирикаи халқи тоҷик. – Д., 1968. 2. Асрорӣ В., Амонов Р. Эҷодиёти даҳанакии халқи тоҷик. – Д., 1980.

G030	<p>ҚОЛБОЗӢ,</p> <p><i>шалоқак,</i></p> <p><i>тангелиц-бехт,</i></p> <p><i>қизибозӣ</i></p>	<p>Бозии анъанавии духтарон, ки бештар дар фаслҳои гарм дар майдонча ва роҳравҳо барпо мешавад. Шумораи бозигарон аз 2 то 8 нафар буда метавонанд. Барои бозӣ ҳар қадом духтарон яктогӣ сангҳои гирду ҳамвор мегиранд, ки он “қол” ё “лап” ном дорад. Дар замини ҳамвор катакҷаҳо мекашанд ва бо навбат хонаҷаҳоро якпоя ҷаҳида мегузаранд. . Хонаҷаро ба чор катаки хурдтар ҷудо мекунанд ва ба онҳо бо тартиб рақам мегузоранд.</p>	2016	Саросари кишвар	Фаъол	<p>1. Андреев М.С. Таджики долины Хуф. Сталинабад. 1953.</p> <p>2. Нурджанов Н. Игры // Таджики Каратегина и Дарваза. – Д., Вып. 3, 1976.</p> <p>3. Раҳимов Д. Қолбозӣ // Донишномаи фарҳанги мардуми тоҷик. – Д., 2015. – Ҷ.1. – С. 527-528.</p>
G031	<p>ЛАНКАБОЗӢ,</p> <p><i>сурбозӣ,</i></p> <p><i>парбозӣ</i></p>	<p>Ланкабозӣ дар асри XIX тавассути ӯйгурҳо аз Чин ба фарҳанги мардумони Осӣи Марказӣ, аз ҷумла тоҷикон, роҳ ёфтааст. Тибқи андешаи баъзе муҳаққиқон, номи афзори ин бозӣ – «ланга» аз калимаи тоҷикии «ланг» – ҷӯлоқ ва ё аз «линг» - пой гирифта шудааст. Ланка аз порачаи пӯсти пашмдори буз ва пораи сурби гирдашакл сохта мешавад. Ланкабозӣ ба таври гурӯҳӣ ё дунафарӣ сурат мегиранд. Бачаҳо шумораи муайянеро марра қарор дода, ба бозӣ шурӯъ мекунанд. Агар дар вақти бозӣ ланка ба замин афтад, навбати бозӣ ба бозигари дигар мегузарад.</p>	2016	Саросари кишвар	Фаъол	<p>1. Андреев М.С. Таджики долины Хуф. Сталинабад, 1958.</p> <p>2. Раҳимов Д. Ланкабозӣ // Донишномаи фарҳанги мардуми тоҷик. – Д., 2015. – Ҷ.1. – С. 542-543.</p>

G050	САФЕДОР-СИЁҲХОР, <i>сафеддорбозӣ, ахтаракон,</i>	Иштироккунандагон ба ду даста чудо шуда, дар масофаи 10-15 м рӯ ба рӯи ҳам қарор мегиранд ва аъзои ҳар гурӯҳ дасти ҳамдигарро дошта, заниҷираеро ба вучуд меоранд. Бозигарони гурӯҳи яқум бо як овоз мегӯянд: “Сафедор, сиёҳхор, аз мо ба шумо кӣ даркор?”. Бачаҳои дастаи дувум як нафарро аз дастаи онҳо интиҳоб менамоянд. Шаҳси интиҳобшуда кӯшиш мекунад, ки давида, дастҳои ба ҳам пайванди бозигарони ҳарифро бурида гузарад. Агар гузашта тавонад, яке аз бозигарони дасташ сардодаро гирифта, ба гурӯҳи худ меорад. Агар аз занҷира гузашта натавонад, он гоҳ ҳуди таслим шуда, дар гурӯҳи ҳариф мемонад.	2016	Саросари кишвар	Фаъол	1. Раҳимов Д. Сафедор-сиёҳхор // Донишномаи фарҳанги мардуми тоҷик. – Д., 2017. – Ҷ.2. – С. 326. 2. Нурджанов Н. Игры // Таджики Каратегина и Дарваза. Вып.3. – Д., 1976. 3. Турсунов Н. Бозиҳои серҳаракати тоҷикӣ. – Д., 1961.
G051	САФЕД-ЧҮБАК	Барои бозӣ ду чӯбчаи сафеди 30-40 см ва ғафсиаш 2-3 см лозим аст. Дар майдон хат кашида, дастаҳо дар масофаи муайян аз паси хат қатор мешаванд ва довар дар миёна меистад. Бо фармони довар чӯбҳо ба дурӣ партоб мешаванд ва бозигарони дигар баробари ба замин афтидани чӯб ба сӯйи он медаванд, то ки чӯбро гирифта, зудтар оварда, ба довар супоранд. Бачаҳои як гурӯҳ кӯшиш мекунанд, ки чӯби дастаи ҳарифро кашида гиранд ва боз дуртар партоянд.	2016	Рашт, Кӯлоб	Нимфаъол	1. Турсунов Н. Бозиҳои серҳаракати тоҷикӣ. – Д., 1961. 2. Раҳимов Д. Сафедчӯбак // Донишномаи фарҳанги мардуми тоҷик. – Д., 2017. – Ҷ.2. – С. 327-328.
G063	ЧАВГОНБОЗӢ <i>гӯйбозӣ</i>	Навбӣ аз варзиши қадимии тоҷикон, ки дар майдон савори асп баргузор мегардад. Бозигарон ба ду даста тақсим шуда, дар майдон кӯшиш мекунанд, ки бо чавгон гӯйро ба дарвозаи дастаи ҳариф ворид кунанд.	2016	Бадахшон, Хучанд, Кӯлоб	Нимфаъол	1. Турсунов Н. Чавгонбозӣ. – Д., 1982. 2. Турсунов Н. Бозиҳои миллии тоҷикӣ. – Д., 1983.

		Чавгонбозӣ дар гузаштаи начандон дур дар чашнҳои арӯсӣ, хатнасур, иди Наврӯз ва Меҳргон ташкил мешуд. Мусобиқаҳо дар байни дастаҳо аз деҳаҳои ҳамсоя низ сурат мегирифт. Шакли чавгони пиёда ё чавгони рӯйи чаман низ маъмул аст.				3. Сафаров Ш. Бозиҳои миллии ҳамчун тамаддуни халқи тоҷик. – Д., 2011. 4. Суяркулов Т. Прошлое и настоящее таджикского спорта. – Д., 1968.
G064	ЧИЛИКБОЗӢ, <i>чилиқдангал, чилиқ-пилиқ, чилиқбозӣ, ликақбозӣ, чилиққаҳрӣ, чилиқу лоф, алақу момақӣ, аққолбозӣ</i>	Барои бозӣ ду чӯб, яке 30-40 см (ченчӯб) ва дигарӣ кӯтоҳтар 15-20 см лозим аст. Дар замини ҳамвор давраи диаметраш 1,5-2 метр мекашанд. Бозингари якум ё дастаи якум дар дохили давра истода, чӯбчаро бо чӯби калон ба масофаи дур мезанад. Аз он ҷое, ки чӯбча афтод, ҳарифон чӯбчаро гирифта, ба даруни давра ҳаво медиҳанд. Бозингари даруни давра саъй мекунад, ки бо чӯби калон заде чӯбчаро аз хатти давра дур кунад. Ба қадди чӯби калонӣ масофаи аз хатти давра то ҷойи афтидаи чӯбчаро ҳисоб мекунад. Агар ҳарифон чӯбчаро тавонистанд, ки ба даруни давра партоянд, он гоҳ ҷойҳо иваз мешаванд. Қасе, ки ҳолҳои бештар гирифта, аз марра гузашт, голиб доништа мешавад. Голибон мағлубонро бо як тарзи “зу-у” гуфта, бо давонидан ҷазо медиҳанд.	2016	Саросари кишвар	Фаъол	1. Чилиқбозӣ // Мероси фарҳанги ғайримоддӣ дар Тоҷикистон / мурағиб Д. Раҳимов. – Д. 2017. – С. 256-258. 2. Пещерева Е.М. Игрушки и детские игры у таджиков и узбеков (по материалам 1924-1935). СМАЭ. т. XVII. М. – Л., 1957.

MINISTRY OF CULTURE OF THE REPUBLIC OF TAJIKISTAN
Research Institute of Culture and Information

**NATIONAL INVENTORY LIST OF INTANGIBLE
CULTURAL HERITAGE**

Under supervision of Sharif Komilzoda
Editor-in-Chief Dilshod Rahimi

Dushanbe: «Arzhang»
2018

INTRODUCTION

Republic of Tajikistan is one of the world's society members, which has rich traditional intangible cultural heritage. Independence of the Republic of Tajikistan created suitable conditions and possibilities for governmental and non-governmental scientific, cultural and educational organizations in identification, research and raising visibility of the national intangible cultural heritage. The Government of Tajikistan in close collaboration with NGOs, research institutions and communities takes active part in carrying out various activities intended for safeguarding of the intangible cultural heritage and contributes to their transmission, documentation, research, awareness rising, and popularization. In May 31, 2012 the project "State Program of Safeguarding Intangible Cultural Heritage in the territory of country for the period of 2013-2020" was signed by the Government of Tajikistan. In the frame of this State Program the National Inventory List of intangible cultural heritage was updated in 2014, 2016 and 2018.

In 2010, Tajikistan ratified the Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage. According to 12th Article of the Convention, each State Party shall draw up, in a manner geared to its own situation, one or more inventories of the intangible cultural heritage present in its territory. These inventories should be regularly updated.

First inventory list of Tajikistan was compiled in 2013, which consisted of 48 elements of intangible cultural heritage. In 2014, the researchers of the Research Institute of Culture and Information updated the previous list. There was decided that this inventory list should be regularly updated after each 2 years. Thus, in 2016, the National Inventory List of Intangible Cultural Heritage was updated again and it covered 515 ICH elements. In 2018 researchers updated the list again and there were some changes as well as in the structure and contents of the list. In the structure of the list was added a new column showing the year of inscription of the element to the National Inventory List of the Intangible Cultural Heritage. Some elements were removed from the list because they repeated each other with two names, or some of the elements not practiced now. Also new identified and inventoried fresh elements were included to the list.

The updated inventory list contains the following categories of intangible cultural heritage:

- Chapter 1. Oral Tradition – A000 (29 elements).
- Chapter 2. Performance Art – B000 (103 elements).
- Chapter 3. Celebration and Rituals – C000 (47 elements).
- Chapter 4. Customs and Social Practices – D000 (20 elements).
- Chapter 5. Folk Crafts – E000 (105 elements).
- Chapter 6. National Food – F000 (147 elements).
- Chapter 7. Traditional sport and children games – G000 (82 elements).

Each page of the list has seven columns. In the first column is given the ordinal number of the element in its category, for example folktale indicated as "A001." The second column contains the popular term of the element and its local synonyms as well. In the third co-

lumn shortly is described the element. Fourth column indicates the inscription year to the National Inventory List, fifth column shows the area of distribution of the element, in the next column indicated contemporary situation of the element and the last column contains information about published sources.

Updated Tajik National Inventory List of Intangible Cultural Heritage consists of 533 elements of ICH. It should be noted that in last 5-6 years researchers of the Research Institute of Culture and Information carried out several fieldworks for inventorying intangible cultural heritage of the country. With this purpose they visited many regions, districts and villages of the country and using gathered materials and inventory data the given National Inventory List was updated.

The chapters of the List were compiled by following researchers: “Oral Tradition” by D. Rahimi, “Performance Art” – N. Klicheva, A. Zubaydov, J. Obidpur, “Celebration and Rituals” – A. Aminov, Z. Kholmurodov, “Customs and Social Practices” – D. Rahimi, “Folk Crafts” – M. Murodov, Z. Kholmurodov, L. Nosirova, D. Rahimi, “National Food” – Sh. Berdieva, M. Niyozova, D. Rahimi, G. Karimova and “Traditional sport and children games” by D. Rahimi.

The list was discussed and proved at the meeting of scholars of the Research Institute of Culture and Information, in which participated representatives of the Academy of Sciences, cultural sphere, folk craftsmen and artists as well. In 29th of October, 2018 under № 4/12 the National Inventory List of Intangible Cultural Heritage was confirmed by Ministry of Culture of the Republic of Tajikistan.

It should be noted that regardless to our efforts still some rural areas were untouched, and still some ICH elements are not inventoried. We hope in the next years, scholars and cultural officers together with community members will identify and register other fresh elements of the intangible cultural heritage.

CHAPTER 1. – ORAL TRADITION (A000)

Inventory number	Name of element (including local terms)	Brief description	Data of approval	Geographical location	Contemporary situation of the element	Published sources
A001	AFSĀNA <i>avsuna, qissa, shug</i>	Folktale, the epic folklore text. There are mainly three kinds of Tajik folktales: magic or fairy tales, folktales about animals or fables, and novelistic folktales.	2013	All over the country	Partly active	1. Амонов Р. Очерки эҷодиёти даханакии Кӯлоб. – Д., 1963. 2. Раҳмонӣ Р. Афсона ва жанрҳои дигари насри шиғоҳӣ. – Д., 1999. 3. Раҳимов Д. Фолклори тоҷик. – Д., 2009.
A002	ALLA, <i>lalayik</i>	Lullaby, cradle songs, which are created by mothers, grandmothers and other family members for babies.	2013	All over the country	Viable	1. Алла, чонам, аллаё / маҷмӯаи фолклорӣ / мурағибон Б. Шермухаммадиён, Д.Обидзода. – Д., 1993.
A003	ASHULA, <i>tarona</i>	A small folk poetry form consisted from 4 lines. Many <i>ashulas</i> are sung with melodies.	2014	Khujand, Konibodom	Partly active	1. Амонов Р. Лирикаи халқи тоҷик. – Д., 1968. 2. Асрорӣ В., Амонов Р. Эҷодиёти даханакии халқи тоҷик. – Д., 1980.

G030	QOLBOZI, <i>shaloqak</i>	A kind of traditional children game, played with small flat stones by girls.	2016	All over the country	Viable	1. Андреев М.С. Таджики долины Хуф. Сталинабад, 1953. 2. Нурджанов Н. Игры // Таджики Каратегина и Дарваза. – Д., Вып. 3, 1976. 3. Рахимов Д. Қолбозӣ // Донишномаи фарҳанги мардуми тоҷик. – Д., 2015. – Ҷ.1. – С. 527-528.
G031	LANKABOZI, <i>surbbozi</i>	A kind of traditional children game played by boys. The tool of this game is <i>lanka</i> – a piece of animal (sheep or goat) skin with its wool. Players play with <i>lanka</i> with their legs.	2016	All over the country	Viable	1. Андреев М.С. Таджики долины Хуф. Сталинабад, 1958. 2. Рахимов Д. Ланкабозӣ // Донишномаи фарҳанги мардуми тоҷик. – Д., 2015. – Ҷ.1. – С. 542-543.
G032	LAPARBOZI	A kind of traditional children game played with stones. Boys throw their <i>lapar</i> – stones and hit each other's stones.	2016	Zarafshon, Rasht, Badakhshan	Viable	1. Андреев М.С., Половцов А.А. Материалы по этнографии иранских племен Средней Азии. Санкт-Петербург, 1911. 2. Рахимов Д. Лапарбозӣ // Донишномаи фарҳанги мардуми тоҷик. – Д., 2015. – Ҷ.1. – С. 543-544.

G049	SANGCHILIK-BOZI, <i>sangchabozi, panjabozi</i>	Traditional game played usually by girls. They select small stones and play with hands and fingers.	2016	All over the country	Viable	1. Рахимов Д. Сангчиликбозӣ // Донишномаи фарҳанги мардуми тоҷик. – Д., 2017. – Ҷ.2. – С. 315-316. 2. Пещерева Е.М. Игрушки и детские игры у таджиков и узбеков (по материалам 1924-1935). СМАЭ. т. XVII. М. – Л., 1957.
G050	SAFEDOR-SIYOHKHOR, <i>safedorbozi, akhtarakon</i>	A kind of traditional team game. Team members stay in line as a chain keeping hands of each other in the distance of 15 meter. By turn one of them runs to cut the chain of opponent team.	2016	All over the country	Viable	1. Рахимов Д. Сафедорсиёххор // Донишномаи фарҳанги мардуми тоҷик. – Д., 2017. – Ҷ.2. – С. 326. 2. Нурджанов Н. Игры // Таджики Каратегина и Дарваза. Вып.3. – Д., 1976. 3. Турсунов Н. Бозиҳои серҳаракати тоҷикӣ. – Д., 1961.
G051	SAFEDCHUBAK	A kind of traditional team game. Team players try to bring faster the thrown stick to the leaders.	2016	Rasht, Kulob	Partly active	1. Турсунов Н. Бозиҳои серҳаракати тоҷикӣ. – Д., 1961. 2. Рахимов Д. Сафедчубак // Донишномаи фарҳанги мардуми тоҷик. – Д., 2017. – Ҷ.2. – С. 327-328.

G062	HUPI-HUPI	A kind of traditional game. Boys take their skull-capes from ground with their teeth, lips and heads.	2016	Rasht, Darvoz	Partly active	1. Нурджанов Н. Игры // Таджики Каратегина и Дарваза. – Д., Вып. 3, 1976. 2. Рахимов Д. Хупӣ-хупӣ // Донишномаи фарҳанги мардуми тоҷик. – Д., 2017. – Ҷ.2. – С. 583-584.
G063	CHAVGONBOZI, <i>guybozi</i>	Polo game. A kind of traditional team sport with a ball, in which participants played on horseback and move the ball down the field with a special stick. The aim of the game is to hit the opponent's greatest number of times.	2016	Badakhshan, Khujand,	Partly active	1. Турсунов Н. Чавгонбозӣ. – Д., 1982. 2. Турсунов Н. Бозиҳои миллии тоҷикӣ. – Д., 1983. 3. Сафаров Ш. Бозиҳои миллии хамчун тамаддуни халқи тоҷик. – Д., 2011. 4. Суяркулов Т. Прошлое и настоящее таджикского спорта. – Д., 1968.
G064	CHILIKBOZI, <i>Chilikdangal, chilik-pilik, likakbozi, ilik-qahri, chilaku lof, alaki-momki</i>	A kind of traditional game. For the game requires - a stick, length of 10-15 cm and a shorter stick, length of 60-80 cm. One player - striker, the rest - catching that extend.	2016	All over the country	Viable	1. Чиликбозӣ // Мероси фарҳанги ғайримоддӣ дар Тоҷикистон / мурағиб Д. Рахимов. – Д. 2017. – С. 256-258. 2. Пешерева Е.М. Игрушки и детские игры у таджиков и узбеков (по материалам 1924-1935). СМАЭ. т. XVII. М. – Л., 1957.